

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
GENERALINĖ PROKURATŪRA**

VšĮ Europos žmogaus teisių fondui

2011-10-10 Nr.17.2- *18948*

Liepkalnio g. 103
02121 Vilnius

DĖL ATISISAKYMO PRADĖTI IKITEISMINĮ TYRIMĄ,

Pranešu, kad Lietuvos Respublikos generalinėje prokuratūroje išnagrinėjus VšĮ Europos žmogaus teisių fondo 2011-09-16 prašymą pradėti ikiteisminį tyrimą pagal Lietuvos Respublikos BK 170 str. 2 d. dėl tautinės nesantaikos kurstymo Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro Gintaro Steponavičiaus pasirašytame to paties turinio laiške, siųstame nelietuviškų mokyklų mokinių tėvams, vadovaujantis Lietuvos Respublikos BPK 3 str. 1 d. 1 p., 168 str., 2011-10-07 buvo priimtas generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuroro nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą dėl nusikalstamos veikos, numatytos Lietuvos Respublikos BK 170 str. 2 d.

Išaiškinu, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos BPK 168 str. 4 d., šis prokuroro nutarimas gali būti apskūstas Vilniaus m. 1 apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjui per septynias dienas nuo nutarimo nuorašo (kopijos) gavimo dienos.

PRIDEDAMA. 2011-10-10 prokuroro nutarimo atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą nuorašas (kopija), 4 lapai.

Baudžiamojo persekiojimo departamento
prokuroras

Rimvydas Valentukevičius

LIETUVOS RESPUBLIKOS GENERALINĖ PROKURATŪRA

NUTARIMAS ATSISAKYTI PRADĖTI IKITEISMINĮ TYRIMĄ,

2011-10-10
Vilnius

Generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuroras Rimvydas Valentukevičius, išnagrinėjęs VšĮ Europos žmogaus teisių fondo prašymą pradėti ikiteisminį tyrimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 170 str. 2 d. dėl tautinės nesantaikos kurstymo Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro Gintaro Steponavičiaus pasirašytame to paties turinio laiške, siųstame nelietuviškų mokyklų mokinių tėvams,

nustatė:

Lietuvos Respublikos generalinėje prokuratūroje 2011-09-22 buvo gautas VšĮ Europos žmogaus teisių fondo 2011-09-16 prašymas pradėti ikiteisminį tyrimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 170 str. 2 d. dėl tautinės nesantaikos kurstymo Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro Gintaro Steponavičiaus pasirašytame to paties turinio laiške, siųstame nelietuviškų mokyklų mokinių tėvams. Prie pareiškimo pridėta teksto lenkų kalba, kurio pabaigoje yra neįskaitomas asmens parašas ir nurodytos Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro Gintaro Steponavičiaus pareigos, jo elektroninio pašto adresas. Pareiškėjas nurodo, kad iš žiniasklaidos sužinojo, kad Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministras Gintaras Steponavičius šių metų rugpjūtį visiems tėvams, kurių vaikai mokosi nelietuviškose mokyklose, išsiuntė to paties turinio apie 26 000 laiškų trimis kalbomis, aiškinančių naujus Švietimo įstatymo pakeitimus, jų įgyvendinimo tvarką ir laukiamus teigiamus pokyčius. Pareiškėjo teigimu, minėtaisiais laiškais lenkų kalba akivaizdžiai tyčiojama iš tautinių mažumų ir jų kalbų, niekinama ir skatinama neapykanta. Ten pat nurodyta, kad laiške yra aibė gramatinių, stilistinių ir lingvistinių klaidų, iškraipomi žodžiai ir jų junginiai, netaisyklingai vartojamos sąvokos. Nurodyti tokių klaidų pavyzdžiai – laiško lenkų kalba teiginių ištraukų citatos: "podjęta decyzja obecnego Rządu RL nie była spontaniczna czyli wymyslem obecnego Rządu", „nasze dzieci, nie znając dobrze języka litewskiego, w zyciu dorosłym będą mieli wiele kłopotów". Pareiškėjo teigimu, tokiu būdu vienas iš aukštų valstybės pareigūnų akivaizdžiai tyčiojasi iš tautinės mažumos gimtosios kalbos ir atitinkamai niekina pačią tautinę mažumą. Pareiškėjas, pacituodamas minėto laiško lenkų kalba teiginio ištraukos citatą: "Ale pamiętajmy, że uczniowie, którzy ukończą polskie, rosyjskie, białoruskie, niemieckie czyli żydowskie szkoły", taip pat teigia, kad savo laiške Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministras Gintaras Steponavičius atvirai kursto tautinę nesantaiką, tyčiojasi iš tautinių mažumų kas išvertus reiškia. Pagrįsdamas tai, pareiškėjas pateikia paminėtos laiško teiginio ištraukos vertimą į valstybinę lietuvių kalbą: "Bet prisiminkime, kad mokiniai, kurie baigs lenkiškas, rusiškas, baltarusiškas, vokiškas tai yra žydiškas mokyklas". Pareiškėjas ministro laiško turinyje teigia aiškiai ir nedviprasmiškai įžvelgiantis laiško autoriaus tikslą paniekinti ir diskriminuoti atskiroms žmonių grupėms priklausančius asmenis dėl jų tautybės ir kilmės. Mano, kad šie veiksmai užtraukia atsakomybę pagal Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 170 str. 2 d. ten pat nurodyta, kad Švietimo ir mokslo ministras Gintaras Steponavičius, išsakydamas savo nuomonę apie tautines mažumas, peržengė saviraiškos laisvės ribas, nustatytas Lietuvos

Respublikos ratifikuotų tarptautinių sutarčių, Europos žmogaus teisių konvencijos bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos.

Ikiteisminis tyrimas nepradėtinas.

Pagal Lietuvos Respublikos BK 170 str. 2 d. numatytų nusikalstamų veikų nusikaltimo sudėties objektyviają pusę, kurstymo (tyčiojimosi, niekinimo, neapykantos skatinimo, kurstymo diskriminuoti žmonių grupę) turinį sudaro aktyvūs, tikslingi, motyvuoti veiksmai, iš kurių būtų akivaizdu, kad kaltininkas, viešai atlikdamas šiuos veiksmus, siekia išreikšti neapykantą konkrečiais požymiais apibrėžtai žmonių grupei ar jai priklausančiam asmeniui būtent dėl tokio jų grupinio priklausomumo. Šie aktyvūs ir subjektyvinės tokios nusikalstamos veikos pusės prasme tik tiesiogine tyčia padaromi veiksmai (vieši pareiškimai) turi būti skirti neapibrėžtam asmenų ratui. Šios nusikalstamos veikos adresatas yra ne konkretus asmuo, o neapibrėžtas asmenų ratas, kurį kaltininkas savo viešais pareiškimais siekia atitinkamai nuteikti, skatina iš jo perimti neigiamą nusistatymą prieš tam tikrą žmonių grupę ar jos atstovus.

Nustatyta (tą nurodo ir pareiškėjas), kad Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro pasirašyti laišakai tautinių mažumų kalbomis buvo skirti ir išsiųsti išimtinai besimokančių bendrojo lavinimo mokyklų moksleivių tėvams. Iš laiško lenkų kalba turinio (jo vertimo), tekste vartojamų teiginių (pvz. „Kreipiuosi į Jus asmeniškai, norėdamas paaiškinti <...>“, „Tikiu, kad <...>“), „Suprantu Jūsų, tėvų, nerimą <...>“, „Nuoširdžiai raginu <...>“, „Pasitikėkime <...>“, „Asmeniškai tikiu <...>“, „Tvirtai tikiu, kad Jūsų atžaloms pavyks <...>“), vartojamų nuosakų, kitų leksinių konstrukcijų yra akivaizdu, kad laiško tekstas nėra ir objektyviai negali būti vertinamas kaip kurstomojo pobūdžio nei atskirų sakinių, teiginių, jų dalių, nei teksto visumos prasme. Nei atskirų teksto turinio teiginių ar jų dalių, nei viso laiško turinio nėra pagrindo vertinti kaip tyčiojimosi iš lenkų tautybės žmonių grupės ar atskirų jai priklausančių, save su ja tapatinančių žmonių, taip pat – kaip tokią grupę ar jos atstovus niekinančio, neapykantą jiems skatinančio ar kurstančio kitus visuomenės narius tokią žmonių grupę ar jos narius diskriminuoti veiksmų.

Kaip jau minėta, Lietuvos Respublikos BK 170 str. 2 d. numatyta atsakomybė už viešą tyčiojimąsi, niekinimą, neapykantos skatinimą ar kurstymą diskriminuoti, t. y. šio nusikaltimo objektyvioji pusė (veika) įvardinta žodžiais skatino neapykantą, kurstė. Baudžiamajoje teisėje kurstymas yra vienos iš bendrininkų rūšių veikos požymis, o kurstytoju laikomas asmuo, palenkęs kitą asmenį daryti nusikalstamą veiką (Lietuvos Respublikos BK 24 str. 5 d.). Kurstymas visada turi būti konkretus, kuomet lenkiama, skatinama padaryti konkrečią baudžiamajame įstatyme numatytą nusikalstamą veiką. Kurstymas, net ir padaromas užmaskuotu būdu, turi būti padaromas aktyviais veiksmais. Kurstymas privalo sukelti asmeniui sąmoningą norą daryti nusikalstamą veiką. Kaip jau minėta, nusikalstama veika, numatyta Lietuvos Respublikos BK 170 str. 2 d., vertinant iš subjektyviosios šio nusikaltimo pusės, yra padaroma tik tiesiogine tyčia, t. y. kaltininkas turi suvokti, kad jis viešai siekia skatinti neapykantą, lenkti kitus asmenis diskriminuoti žmonių grupę ar jai priklausančių asmenį dėl lyties, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų ir nori taip veikti. Nusikalstamas tikslas turi būti privalomai nustatomas kiekvienu atveju, nes tokio tikslo nebuvimas liudija apie šios nusikalstamos veikos sudėties nebuvimą. Vertinti ir konstatuoti, kad Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro pasirašytame laiške lenkų kalba yra išvargiamas tikslas kurstyti neapykantą lenkų tautybės (o taip pat ir bet kuriai kitai) žmonių grupei ar jai priklausančiam, su ja save tapatinančiam konkrečiam asmeniui, nėra jokių objektyvių duomenų ir teisinio pagrindo. Laiško tekste neišvargiama jokia menkinančio, paniekinančio, kurstomojo ar diskriminacinio pobūdžio retorika. Priešingai, kai kurios laiško teksto konstrukcijos („Kreipiuosi į Jus asmeniškai, norėdamas paaiškinti, kad priimtas dabartinės LR Vyriausybės sprendimas nebuvo spontaniškas <...>“, „<...> vaikai – nėra skirtumo ar tai lietuviai, lenkai, rusai ar žydai – yra mūsų vaikai ir mums tenka atsakomybė užtikrinti jiems vienodas galimybes siekti profesinės karjeros ir realizuoti gyvenimo planus čia, šioje žemėje. Kiekviena išsivysčiusi kultūra ir puoselėjama tautinė tapatybė yra didžiulis Lietuvos turtas, mūsų bendra istorija ir bendras paveldas.“) rodo šio neviešo, asmeniškai moksleivių tėvams skirto laiško nenusikalstamą tikslingumą, taip pat – tai, kad laiško turinys yra aiškinamasis, skirtas kompromiso ieškojimui ir suradimui tarp tautinių mažumų kalbomis (šiuo atveju – lenkų)

netinkamai pavartoto aiškinamojo jungtuko *czyli* aptariamo laiško ar net ir kitame kontekste yra ar gali būti suprantamas tiesiogiai (pagal tikrąją ar net perkeltinę semantinę žodžio reikšmę), lenkų, rusų, baltarusių, vokiečių tautų susiejimas, jų apibendrintas priskyrimas prie žydų tautinės grupės savaime nėra ir negali būti suprantamas ir vertinamas kaip paniekiantis ar žeminantis, o tuo labiau neapykantą kurstantis apibendrinimas, kadangi žydų tauta, jai priskiriama žmonių grupė ar jos atstovai, išsilavinusio, kultūringo, tolerantiško, išankstinių stereotipų, antisemitinės ideologijos ir ją lydinčios viešos propagandos nepriimančio žmogaus nėra ir negali būti vertinama kaip kažkas paniekinančio, žeminančio ar panašiai, tiek vartojant šį tautos (žydų) pavadinimą tiesiogiai, tiek ir kaip epitetą.

Apibendrinus paminėtas faktines aplinkybes, motyvus ir jų argumentaciją, pagrindo konstatuoti, kad pareiškėjo prašyme nurodytose aplinkybėse ir prie jo pridėtame Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro Gintaro Steponavičiaus pasirašytame laiške tautinės mažumos (lenkų) yra požymių nusikalstamos veikos, numatytos Lietuvos Respublikos BK 170 str. 2 d., nėra jokio faktinio ir teisinio pagrindo.

Pagal Lietuvos Respublikos BPK 3 str. 1 d. 1 p. baudžiamasis procesas negali būti pradedamas, o pradėtas turi būti nutrauktas, jeigu nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

Atsižvelgdamas į tai, kas nustatyta ir išdėstyta, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos BPK 3 str. 1 d. 1 p., 168 str.,

nutarė:

1. Atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą pagal VŠĮ Europos žmogaus teisių fondo prašymą pradėti ikiteisminį tyrimą dėl tautinės nesantaikos kurstymo Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro Gintaro Steponavičiaus pasirašytame to paties turinio laiške, siųstame nelietuviškų mokyklų mokinių tėvams, kadangi nustatyta, jog nebuvo padaryta nusikalstama veika, numatyta Lietuvos Respublikos BK 170 str. 2 d.
2. Apie atsisakymą pradėti ikiteisminį tyrimą pranešti pareiškėjui, išsiunčiant jam šio nutarimo atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą nuorašą (kopiją).
3. Išaiškinti pareiškėjui, kad šį prokuroro nutarimą jis turi teisę apskusti Vilniaus m. 1 apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjui per septynias dienas nuo nutarimo nuorašo (kopijos) gavimo dienos.

Baudžiamojo persekiojimo departamento
prokuroras

Rimvydas Valentukevičius